
**ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА
СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА“ В ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“ ЧРЕЗ ВЪВЕЖДАНЕ НА
ТРЕНИРОВЪЧНИ ФИРМИ (УЧЕБНИ КОМПАНИИ)***

ДЕНИСЛАВА М. ДИМИТРОВА, РАЛИЦА В. ЯНЕВА

**BOOSTING COMPETITIVENESS IN THE MAJOR OF ECONOMICS AT
THE UNIVERSITY OF SHUMEN BY IMPLEMENTING TRAINING
COMPANIES**

DENISLAVA M. DIMITROVA, RALITSA V. YANEVA

ABSTRACT: This paper deals with the basics of training companies. It aims to justify the need to introduce internships by implementing training companies.

KEYWORDS: economics, training company, competitiveness

*„АКО УЧИШ НЯКОГО НА НЕЩО,
БЕЗ САМ ТОЙ ДА ВЗЕМЕ УЧАСТИЕ В РАБОТАТА,
НИКОГА НЕ ЩЕ ГО НАУЧИШ!“
Бернард Шоу*

Тренировъчната фирма (учебната компания) е модел на реална фирма. В нея обучаваните се запознават с оперативните процедури на една компания – купуват и продават продукти, предоставят услуги, свързват се с други учебни компании, вземат участие в национални и международни събития. Това е идеален начин да се осигури правилното образование по предприемачество, което предполага подкрепа на икономическата креативност, отговорност и самостоятелност на студентите, както и придобиване на професионален опит. Методът е утвърден като средство за развитие на ключови компетентности, които са необходими в реалния бизнес, студентите могат да планират своето по-нататъшно развитие в професионалния живот.

Симулирането на реално предприятие, но без реален трансфер на стоки и пари, е силно мотивиращо за студентите, тъй като дейностите свързват различни дисциплини от учебния план, ориентирани са към изпълнение на задачи и са фокусирани върху обучаващия се.

Тренировъчното предприятие може да функционира само на специално създадена за целта платформа (мрежа на учебните компании), чрез която се симулира пазарна ситуация. Мрежата на тренировъчните фирми на практика също се нуждае от публични органи като данъчната служба, здравно осигуряване, транспорт, банка, регистър на фирмите, които са симулирани от специално създадени институции и/или организации.

От гледна точка на спонсорство и ноу-хау е съществено сътрудничеството на учебната компания с реалния бизнес. В резултат на това сътрудничество студентите могат да получат работа във фирмата-партньор след завършване на обучението си. От друга страна фирмите-

---

* Статията е финансирана от НИП № РД-08-249/14.03.2014 на ШУ „Епископ Константин Преславски“.

партньори могат да се възползват от възможността да обучават и контролират свои бъдещи служители, като намаляват разходите си за обучение на персонала и развиват своите политики за корпоративна социална отговорност в посока на сближаване на образованието и бизнеса. Тренировъчната фирма е един от най-модерните, изпълнен с потенциал, иновативен, гъвкав и мотивиращ образователен инструмент.

В България са създадени две платформи за регистрация на тренировъчни фирми.

1. Българският център на учебно-тренировъчните фирми (ЦУТФ) е създаден през 1995 година. През 1999 г. ЦУТФ става структура на Министерството на образованието. От 2002 година е член на EUROPEN/PEN International. ЦУТФ управлява, координира и развива националната мрежа на тренировъчните фирми, обучава, удостоверява правоспособност за ръководител на тренировъчна фирма и консултира учителите и обучителите, симулира дейностите на основните държавни институции за целите на обучението, като функционира като е-правителство, организира плащанията между националните тренировъчни фирми и с международните партньори, удостоверява постигнатото качество на дейностите в тренировъчното предприятие и обучаваните според стандартите на EUROPEN/PEN International и издава сертификати, организира събития и конкурси, представя националната мрежа на международни форуми, насърчава и развива концепцията за тренировъчна фирма на национално ниво.

Предлага 15 специализирани услуги и регистри – Централна банка, Комисия за финансов надзор, Агенция по вписванията, Търговски регистър, Статистически регистър, Агенция по приходите, Комисия за защита на личните данни, Стокова борса, Патентно ведомство, Регистър на учебните заведения, прилагачи обучение чрез тренировъчна фирма, Сертификационни регистри; Бизнес директория/Национален бизнес комуникационен указател. Центъра на учебно-тренировъчните фирми инициира оценяването на качеството на работата в тренировъчните фирми. В България оценката се извършва предимно преди и по време на годишните търговски панаири – ТФ ФЕСТ. Това се прави от различни институции и експерти – университети, бизнес, Министерство на икономиката, неправителствения сектор. Критериите и оценъчните листове се подготвят от работни групи, които се състоят от ръководители на тренировъчни фирми и представители на гореизброените организации.

Моделът учебна фирма е успешно въведен в средните училища В ЦУТФ от висшите учебни заведения към момента е регистриран единствено „Нов български университет“.

2. Джуниър Ачийвмънт е организация, създадена в България през 1997 г. Повече от 160000 ученици, 1197 учебни компании и 3740 бизнес-консултанти участват в дейностите на Джуниър Ачийвмънт България. През учебната 2012/2013 г. програмите на Джуниър Ачийвмънт България се преподават от над 2000 учители в повече от 1100 учебни заведения в 450 населени места. С помощта на доброволни бизнес-консултанти обучаемите придобиват практически знания за света на бизнеса. Ежегодно се организират състезания за студенти от всички специалности – „Моята първа компания“, Intel Business Challenge и Hyundai Brilliant Young Entrepreneurs Award.

В състезанията на Джуниър Ачийвмънт вземат участие компании от университети от цялата страна. За учебната 2013/2014 година са регистрирани компании от 12 университета.

Тренировъчното предприятие работи в специално оборудван офис – помещение (около 100 кв.м.), обзаведено с подходящи мебели и оборудване за обучение (извършване на търговски операции). То трябва да има специално отредено място за всеки от различните отдели на тренировъчната фирма. Образователните офиси за работа на тренировъчната фирма са известни като икономически центрове или центрове по предприемачество. Обикновено всички тренировъчни фирми на обучаващата институция работят в един или няколко офиса в съответствие с учебната програма и учебното разписание.

Препоръчително е тренировъчният офис да има:

- работни места – уместен брой 12;

- обзавеждане – бюра, столове, шкафове, заседателна маса и маса за офис техника;
- учебно обзавеждане – коркови дъски, флип-чарт, бяла или черна дъска;
- техническо обзавеждане – сървър за компютърна мрежа, скенер, принтер, копирна машина, факс и телефон;
- софтуерно осигуряване – програмен пакет за MS-Office и счетоводна програма;
- канцеларски материали.

Създаването на тренировъчната фирма основно преминава през **три етапа**:

- Фаза на ориентация – насоки и оборудване на офис;
- Фаза на изграждане – изграждане на формална структура на фирмата и поставяне начало на дейността на дружеството и регистрация в централен офис;
- Фаза на развитие – начало на търговската дейност.

Задачи за изпълнение в първата фаза – ориентация:

- Събиране на информация за тренировъчната фирма – концепция, цели и задачи;
- Проучване за изграждането на тренировъчната фирма – определяне на броя учебни часове на фирмата и работното място на бъдещото тренировъчно предприятие.
- Посещение на съществуващи тренировъчни фирми и реални компании;
- Подготовка на работното пространство на бъдещата тренировъчна фирма – мебелировка, офис оборудване, интернет връзка;
- Работа с мрежата на централния офис и запознаване с интернет страницата му и съществуващите тренировъчни фирми;
- Анализ на съществуващия пазар на тренировъчната фирма.
- Определяне на пазарна ниша за работа на тренировъчната фирма (индустрия, търговия, услуги и т.н.)
- Търсене на партньорска компания.

По време на фазата на изграждане формалната структура на основните дейности на компанията и регистрацията в централния офис включват:

- Оценка на входното ниво (теоретични знания, компетентности и др.) на участниците;
- Планират се, ако е необходимо, методи за „догонване“ и „учене в движение“;
- Изготвят се документи за регистрация на фирма
- Документите за регистрация се подават в централния офис и се откриват банкови сметки;
- Посещава се партньорската компания, за да се запознаят обучаемите с правилата и процедурите в бранша;
- Определя се организационната структура на дружеството;
- Описват се функциите на отделните звена (отдели, длъжности);
- Описват се всичките важни бизнес процеси;
- Описват се условията на наемане на работа, както и броят на служителите;
- Изготвят се длъжностните характеристики на служителите (обучаващите се в тренировъчната фирма);
- Създават се инструкции за работа на служителите;
- Разработват се вътрешните документи на тренировъчната фирма;
- Изготвя се процедура за кандидатстване за работа в тренировъчната фирма;
- Публикуват се покани за потенциалните участници да кандидатстват за работа (обучение) в тренировъчната фирма;

- Извършва се процедура за кандидатстване за работа в тренировъчната фирма;
- Подготвят се договорите за назначаване на служителите.

По време на **третия етап – началото на търговската дейност** – се извършва:

- Планиране на всички бизнес дейности (оперативни планове)
- Оценяват се пазарът, очакваните разходи и оборот;
- Разработват се и разпространяват каталози, рекламни материали, ценови листи, оферти и поръчки;
- Изготвят се искания към други тренировъчни фирми за офис оборудване и зареждане на продукти в наличност;
- Изготвят се, попълват се и се обработват счетоводните документи.

Препоръчително е да се напише бизнес план за структуриране на основаването на компанията в съответствие с реалните бизнес процедури и изисквания (основно във фаза 2).

Фиг. 1. Концепция на тренировъчната компания

На база на направената характеристика се открояват значителен брой **проблеми и слабости** в обучението на студентите в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“:

- * Теоретична насоченост на подготовката на студентите.
- * Липса на комплексно практическо обучение.
- * Липса на материална база – работно помещение за реализация на модела.
- * Липса на цялостна обвързаност между отделните дисциплини в учебния процес.
- * Ограничени социални умения на обучаващите се в университета.

- * Намалена публикационна активност.
- * Недостатъчна активност на студенти в научно-изследователска дейност.
- * Липса на умения и възможности на обучаемите за работа в екип.
- * Увеличаване на конкуренцията – участие на голям брой университети в инициативата.
- * Липса на заинтересованост от страна на бизнеса за обмяна на практически опит със студентите.
- * Слаба активност от страна на бизнеса при назначаване на студенти без практически опит.

Същността и спецификата на учебно-тренировъчната фирма, както и дидактическите й възможности, създават предпоставки за повишаване на конкурентноспособността на студентите в специалност „Икономика“ на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ спрямо тези от други висши училища. Въз основа на направени проучвания се открояват редица **възможности и причини** за да се внедри модела в университета:

- * Наличие на висококвалифицирани обучени специалисти за работа в учебно-тренировъчни фирми.
- * Наличие на ресурсна обезпеченост – технологично оборудване.
- * Възможност за персонално участие на всеки студент в учебна фирма.
- * Наличие на актуални дисциплини за внедряване на модела.
- * Възможност за реализация на проекти в сферата на корпоративната социална отговорност.
- * Възможност за работа в реална работна среда.
- * Създаване на контакти със специалисти от бизнеса.
- * Популяризиране на Шуменски университет на местно и национално ниво.
- * Приемственост между училищната и университетските практики.
- * Обогащаване на компетентностите на бъдещите работници и предприемачи, за да бъдат готови за пазара на труда, без да е необходимо първоначално обучение на работното място (73% от завършилите специалност „Икономика“ постъпват на работа по специалността).
- * Нарастващ интерес на студентите за участие в състезания и получаване на материални награди.
- * Намаляване на броя на безработните студенти;
- * Увеличаване на броя на новосъздадените фирми с кадри на университета.
- * Възможност за сътрудничество с чуждестранни университети (студентски мобилности) посредством тренировъчните фирми.

Варианти за внедряване на тренировъчна компания в учебния процес:

1. Отделна учебна дисциплина – за постигане на високо качество на работа в тренировъчната фирма е важно и мястото ѝ в учебния план. В Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ начините за внедряване на учебна фирма са два: задължителна или избираема дисциплина.

2. Модул в различните дисциплини от учебната програма – отделни теми от задължителните дисциплини на учебния план да се разработват в тренировъчна компания.

Таблица 1: Пример за дейности в учебната фирма по дисциплини

Дисциплина	Дейност/и/
Микроикономика	регистрация на тренировъчната фирма
Основи на предприемачеството	предприемачески план и проект за

	цялостната дейност на тренировъчната фирма
Маркетинг	стратегически анализи, проучвания на пазара
Основи на управлението	избор и подбор на мениджърски екип
Управление на персонала	назначаване и подбор на кадри
Счетоводство	изисквания към първични счетоводни документи и начини за попълване и осчетоводяване
Програмни продукти за автоматизация на счетоводство	обработка на документи със специален софтуер
Публични финанси	запознаване с правата и задълженията на фирмата при взаимоотношения с държавните институции
Бизнес етика	спазване на етични норми в бизнес средата
Интегрирани маркетингови комуникации	разработване на комуникационни кампании
Маркетингов мениджмънт	разработване на маркетингов план

3. Учебна практика – първата практика (четвърти семестър) на студентите да се извършва във „виртуална“ фирма.

Тренировъчното предприятие е неразделна част от реалния бизнес и образователната среда, следователно е много зависимо от различни промени и предизвикателства, които се случват в ежедневието. Моделът „тренировъчно предприятие/фирма“ е много гъвкав и неизчерпаем. Функционалността и устойчивостта на тренировъчната фирма е основен инструмент в обучението на студентите. Всяка образователна институция е свободна да избере аспекти и модел на тренировъчна фирма за по-нататъшно развитие според стратегическите си приоритети и цели. В Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ най-подходящият начин за внедряване е модул в различните дисциплини от учебната програма и „Учебна практика I“. По този начин студентите биха могли да придобият практически знания и умения, което повишава възможностите им за реализация на пазара на труда. Така не само се повишава качеството на подготовка в съответствие с потребностите на пазара на труда, но и съществува реална възможност Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ да бъде сред първите университети, предлагащи качествено практически-ориентирано обучение.

Моделът създава предпоставки за популяризиране на обучаващата институция на местно и национално равнище и повишаване на конкурентните предимства на специалност „Икономика“.

ЛИТЕРАТУРА

1. <http://bulgaria.ja-ye.org>
2. http://www.adam-europe.eu/prj/8462/prj/Bulgarian.Guidline-trainer_for_press.pdf
3. http://www.adam-europe.eu/prj/8462/prj/Bulgarian.Guidline-PF_for_press.pdf